

Valtioneuvoston asetus elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä annetun asetuksen muuttamisesta

Pääasiallinen sisältö

1 Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet

1.1 Tausta

Hyvinvointialueesta annetulla lailla ja lailla sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirretään vuoden 2023 alussa kunnilta hyvinvointialueille. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavat hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki ja osaltaan HUS-yhtymä. Esityksen mukaan asetukseen tehtäisiin hyvinvointialueiden perustamista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuvat tekniset muutokset.

1.2 Asetuksenantovaltuudet

Elintarvikelain (297/2021) 47 §:n mukaan kunnan on saatuaan lain 17 §:n 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen ruokamyrkytyksestä tai ruokamyrkytys epäilystä tai epäillessään ruokamyrkytystä muusta syystä viipymättä tehtävä tapausta koskeva selvitys yhteistyössä tartuntatautilaissa (1227/2016) säädettyjen viranomaisten kanssa sekä toimitettava tarpeelliset ilmoitukset Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ja Ruokavirastolle. Tarkempia säännöksiä ruokamyrkytysten selvittämisestä ja ilmoittamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Terveydensuojelulain (763/1994) 20 a §:n mukaan kunnan terveydensuojeluviranomaisen on saatuaan tiedon talousveden aiheuttamasta epidemiasta tai sen epäilystä tehtävä viipymättä tapausta koskeva selvitys ja ryhdyttävä toimenpiteisiin taudin leviämisen ehkäisemiseksi sekä ilmoitettava siitä edelleen Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ja asianomaiselle aluehallintovirastolle. Tarkempia säännöksiä talousveden aiheuttamien epidemioiden selvittämisestä ja ilmoittamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n mukaan kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen on yhdessä tartuntatautien vastustamisesta kunnan alueella vastaavan viranomaisen kanssa ennalta varauduttava elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviäviin epidemioihin ja sovittava niitä koskevan selvitystyön järjestämisestä. Edellä mainitun asetuksen 4 §:n mukaan kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen tulee yhdessä nimetä epidemioiden selvittämistä varten selvitystyöryhmä. Työryhmään kuuluvat muun muassa johtava terveystieteiden lääkäri tai terveystieteiden tutkimuskeskuksen johtosäännössä määrätty tartuntataudeista vastaava lääkäri sekä terveystieteiden tutkimuskeskuksen tartuntatauti-yhdyshenkilö.

Voimassa olevan tartuntatautilain 23 §:n mukaan kunnan tartuntataudeista vastaavan lääkärin tulee selvittää paikallisia epidemioita ja tehdä tartunnan jäljitystä, sekä sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaavan lääkärin ohjauksella sairaanhoitopiirin kuntayhtymän alueella epidemioiden selvitystä ja tartunnan jäljittämistä sekä toteuttaa laajalle levinneen epidemian selvittämistä

yhteistyössä kuntien kanssa. Tartuntatautilakia on esitetty muutettavaksi edellä mainituin osin siten, että viittaus kunnan tartuntataudeista vastaavaan lääkäriin korvattaisiin viittauksella hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän tartuntataudeista vastaavaan lääkäriin 1.1.2023 lukien (HE 190/2022 vp). Hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaavan lääkärin olisi tehtävä yhteistyötä muun muassa kunnan terveydensuojeluviranomaisten kanssa. Myös HUS-yhtymän tartuntataudeista vastaava lääkäri selvittää epidemioita HUS:in sairaaloissa.

2 Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä.

Asetusehdotuksesta on kuultu 22.9.2022 Tartuntatautien neuvottelukunnan alaista sote -jaostoa, jossa olivat edustettuina keskeiset viranomaiset mukaan lukien ympäristöterveydenhuollon viranomaiset asiantuntijana. Jaostolla ei ollut huomautettavaa asetusehdotukseen.

3 Nykytila ja keskeiset ehdotukset

Ympäristöterveydenhuollon valvontaa toteuttavat ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista annetun lain (410/2009) mukaiset kuntien tai kuntien yhteistoiminta-alueiden valvontayksiköt, joissa on vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöresurssit. Hyvinvointialueiden perustamisen yhteydessä ympäristöterveydenhuollon tehtävät pääsääntöisesti säilyvät kuntien järjestämisvastuulla, eikä elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisessä tapahdu ympäristöterveydenhuollon osalta muutoksia. Hyvinvointialueita koskevan toimeenpanolain (616/2021) 65 §:n nojalla hyvinvointialue voi kuitenkin eräissä tapauksissa ottaa hoitaakseen ympäristöterveydenhuollon tehtävät vuoden 2023 alusta lukien. Tämä siirto on edellyttänyt hyvinvointialueen kaikkien kuntien yksimielistä päätöstä ja tehtävän järjestämiseen liittyvän täysimääräisen rahoituksen kunnilta hyvinvointialueelle. Lisäksi valvontayksikön on oltava hyvinvointialueen kokoinen ja sen on myös täytettävä ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista annetun lain vaatimukset. Vuoden 2023 alussa tällainen siirto toteutuu Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella (Siun sote). Muualla Suomessa ympäristöterveydenhuollosta huolehtivat yhä kuntien tai niiden yhteistoiminta-alueiden valvontayksiköt.

Tavoitteena on tehdä elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä annettuun asetukseen hyvinvointialueiden perustamisesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksesta johtuvat tekniset muutokset. Näillä muutoksilla asetusta päivitetäisiin vastaamaan terveydenhuollon uuden toimintakentän rakenteita ja järjestämisvastuuta. Ympäristöterveydenhuollon uusi rakenne Pohjois-Karjalassa tehdään aiemmin mainitun hyvinvointialueita koskevan toimeenpanolain 65 §:n 4 momentin nojalla, eikä tähän asetukseen ole tarpeen tehdä tämän osalta muutoksia. Esityksen tavoitteena ei ole muutoinkaan muuttaa asetuksen varsinaista sisältöä.

Asetuksessa tehtäisiin muutoksia käsitteistöön. Käsitteistö noudattaisi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevia käsitteitä. Uudenmaan hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin osalta sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain (615/2021) 2 §:n 2 momentin mukaan Uudenmaan hyvinvointialueisiin ja Helsingin kaupunkiin sovelletaan lisäksi, mitä hyvinvointialueista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa tai muualla laissa, jollei tässä laissa toisin säädetä. Edellä mainitun lain 2 §:n 5 momentissa säädetään muun ohella, että HUS-yhtymään sovelletaan lisäksi, mitä muualla laissa säädetään terveydenhuollon järjestämisestä. Edellä mainitusta sääntelystä johtuen asetusehdotuksessa viitataan pääsääntöisesti vain hyvinvointialueeseen, jolla tarkoitetaan myös Uudenmaan hyvinvointialueita ja Helsingin kaupunkia. Lisäksi asetusehdotuksessa viitataan soveltuvin osin HUS-yhtymään.

Samalla ehdotetaan korvattavaksi asetuksessa olevat viittaukset vanhentuneeseen organisaationimikkeeseen ”Elintarviketurvallisuusvirasto” (Evira) viittauksilla uuteen

organisaationimikkeeseen ”Ruokavirasto”. Elintarviketurvallisuusviraston tehtävät siirtyivät vuoden 2019 alussa Ruokavirastolle. Lisäksi asetuksessa olevat lakiviittaukset kumottuihin lakeihin ehdotetaan päivitettäväksi voimassa olevan lainsäädännön mukaiseksi.

4 Pääasialliset vaikutukset

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen johdosta asetukseen tehtävillä muutoksilla ei olisi itsenäisiä taloudellisia vaikutuksia. Ehdotetut muutokset ovat teknisiä. Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen ja terveydensuojeluviranomainen nimeävät yhdessä epidemioiden selvittämistä varten selvitystyöryhmän. Selvitystyöryhmän kokoonpanoon tehtäisiin uusien hyvinvointialueiden muodostumisesta johtuvia muutoksia.

5 Säännöskohtaiset perustelut

3 §. Epidemian selvittäminen. Pykälän 1 momentin ”tartuntatautien vastustaminen” korvattaisiin viittauksella ”tartuntatautien torjuntatyöhön”.

Pykälän 2 momentissa oleva viittaus ”Elintarviketurvallisuusvirastoon” korvattaisiin viittauksella ”Ruokavirastoon”.

4 §. Selvitystyöryhmä. Pykälän 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että epidemioiden selvitystyöryhmään kuuluisi hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaava lääkäri. Yhdellä hyvinvointialueella voi olla useita kunnallisia ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköitä. Tällä hetkellä epidemiatyöryhmät ovat ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkökohtaisia ja hyvinvointialueella voisi olla useita epidemioiden selvitystyöryhmiä. Tartuntatautilakiin on esitetty muutosta (HE 190/2022 vp), jonka mukaan virkasuhteisten tartuntatautilääkäreiden määrän tulee hyvinvointialueella olla sellainen, että tartuntatautien torjuntatyö ja muut tehtävät voidaan järjestää asianmukaisesti myös laajoissa epidemiatilanteissa. Hyvinvointialueiden tulisi kiinnittää huomiota siihen, että selvitystyöryhmään nimettävä tartuntataudeista vastaava lääkäri kykenisi tosiasiallisesti osallistumaan työryhmän työskentelyyn, ja että tarvittaessa työryhmien jäsenyyksiä voitaisiin jakaa alueella useamman tartuntataudeista vastaavan lääkärin kesken ottaen huomioon muun muassa alue- ja paikallistuntemus.

Pykälän 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että epidemioiden selvitystyöryhmään kuuluisi hyvinvointialueen tartuntatautiyhdyshenkilö. Tartuntatautilakiin on esitetty muutosta (HE 190/2022 vp) mukaan hyvinvointialueella on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata tartuntatautien torjuntatyöstä ja siihen liittyvistä tehtävistä kaikissa järjestämismuutosten kuuluvissa palveluissa. Tästä johtuen hyvinvointialueen tulisi huolehtia siitä, että alueella olisi riittävä määrä myös tartuntatautiyhdyshenkilöitä torjuntatyön järjestämiseksi, ja selvitystyöryhmään nimettäväksi siten, että tartuntatautiyhdyshenkilö tosiasiallisesti kykenisi osallistumaan työryhmän työskentelyyn huomioiden alue- ja paikallistuntemuksen.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan viittaus kumottuun elintarvikelakiin (23/2006) korvattaisiin viittauksella voimassa olevaan elintarvikelakiin (297/2021). Momentin 4–6 kohdat pysyisivät ennallaan.

Pykälän 2 momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän 3 momentin 4 kohdan viittaus sairaanhoitopiiriin korvattaisiin viittauksella hyvinvointialueeseen ja HUS-yhtymään. Momentin muut kohdat pysyisivät ennallaan.

5 §. *Epäilyilmoitus.* Pykälän 3 momentissa oleva viittaus ”Elintarviketurvallisuusvirastoon” korvattaisiin viittauksella ”Ruokavirastoon” ja viittaus ”asianomaisille sairaanhoitopiireille” korvattaisiin viittauksella ”asianomaiselle hyvinvointialueelle”.

6 §. *Ilmoitus epidemiaselvityksestä.* Pykälässä olevat viittaukset ”Elintarviketurvallisuusvirastoon” korvattaisiin viittauksella ”Ruokavirastoon”.

7 §. *Selvitys- ja seurantarekisteri.* Pykälän 1 momentissa oleva viittaus ”Elintarviketurvallisuusvirastoon” korvattaisiin viittauksella ”Ruokavirastoon”. Samoin korvattaisiin viittaus kumotun elintarvikelain 83 §:n 5 momenttiin viittauksella uudistetun elintarvikelain 79 §:n 4 momenttiin.

8 §. *Tietojen toimittaminen komissiolle.* Pykälän viittaukset ”Elintarviketurvallisuusvirastoon” korvattaisiin viittauksella ”Ruokavirastoon”.

9 §. *Yhteenvedo.* Pykälän viittaus ”Elintarviketurvallisuusvirastoon” korvattaisiin viittauksella ”Ruokavirastoon”.

10 §. *Tietojen toimittaminen kansainvälisille järjestöille.* Pykälän viittaukset ”Elintarviketurvallisuusvirastoon” korvattaisiin viittauksella ”Ruokavirastoon”.

6 Voimaantulo

Ehdotetaan, että asetus tulisi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2023.